

ION CREANGĂ

Amintiri din copilărie Povești și povestiri

*Ediție îngrijită, tabel cronologic și note de
Gabriela Gîrmacea*

București, 2024

Amintiri din copilărie

Dedicație domnișoarei L.M.¹

I²

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețuș la casa părinților mei, în satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți, care se țin tot de una: Vatra satului, Delenii și Bejenii.

Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învăța și hora, dar și suveica³, de vuia satul de vatale⁴ în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporeni⁵ ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai pomi s-au pus în țintirim, care era îngrădit cu zăplaz⁶ de bârne, streșinit cu șindilă, și ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru școală; și-apoi, să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Ilioaei, dascălul bisericii, un holtei⁷ zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și dea copiii la învățătură. Și unde nu s-au adunat o mulțime

¹ Livia Maiorescu, fiica criticului literar Titu Maiorescu.

² Partea I a fost publicată în revista *Convorbiri literare* în ianuarie 1881.

³ Piesă de lemn la războiul de țesut, de formă lunguiață, care servește la introducerea firului de bătătură în rostul urzelii.

⁴ Vătălă, vătăle – organ mobil al războiului de țesut, care susține spata și permite dirijarea suveicii prin rost, menținerea paralelă a firelor de urzeală și îndesarea firului de bătătură.

⁵ Poporan, poporeni – săteni.

⁶ Zăplaz, zăplazuri – gard din scândură.

⁷ Holtei – bărbat necăsătorit.

de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiat prizărit¹, rușinos și fricos și de umbra mea.

Și cea dintâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o zgâtie² de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. Însă părintele mai în toată ziua da pe la școală și vedea ce se petrece... Și ne pomenim într-una din zile că părintele vine la școală și ne aduce un scaun nou și lung, și după ce-a întrebat de dascăl, care cum ne purtăm, a stat puțin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului Calul Bălan și l-a lăsat în școală.

În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală, cu moș Fotea, cojocarul satului, care ne aduce, dar de școală nouă, un drăguț de biciușor de curele, împletit frumos, și părintele îi pune nume Sfântul Nicolai, după cum este și hramul bisericii din Humulești... Apoi, pofteste pe moș Fotea că, dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă așa, din când în când, câte unul, și ceva mai grosuț, dacă se poate... Bădița Vasile a zâmbit atunci, iară noi, școlarii, am rămas cu ochii holbați³ unii la alții. Și a pus părintele pravilă⁴ și a zis că în toată sâmbăta să se procitească⁵ băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce-a învățat peste săptămână; și câte greșeli va face să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greșeală să-i ardă școlarul câte un Sfânt Nicolai. Atunci, copila părintelui, cum era sprintară și plină de incuri⁶, a bufnit în râs. Păcatul ei, sârmana!

— Ia, poftim de încalecă pe Balan, jupâneasă! zise părintele, de tot posomorât, să facem pocinog⁷ Sfântului Nicolai cel din cui.

Și, cu toată stăruința lui Moș Fotea și a lui bădița Vasile, Smărăndița a mâncat papara⁸, și pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plângea ca o mireasă, de sărea cămașa de pe dânsa. Noi, când am văzut asta, am rămas

¹ Pipernicit – nedezvoltat, firav, debil, pipernicit.

² Zgâtie, zgâtii – vioaie, zglobie.

³ Cu ochii larg deschiși.

⁴ Pravilă, pravile – regulament.

⁵ A prociti – a examina, a asculta, a evalua.

⁶ Inc, incuri – poftă de râs, de zburdălnicie.

⁷ Pocinog, pocinoage – început.

⁸ A mânca papară – a fi bătut, pedepsit.

Mai bună minte avea Mirăuță din Grumăzești, care umbla trelalela¹, în puterea iernii, pe la tărăbile jidovești, întrebând ba teacă² de cosor³, ba căpestre de purici, ba cuie de la corabia lui Noe, ba fragi și căpșune pentru cineva care pornise într-adaos, ba cânta în pilda jidovilor:

*Nu-mi e ciudă de gândac,
C-a mâncat frunza de fag;
Dar mi-e ciudă pe omidă,
C-a mâncat frunza de crudă:
N-a lăsat să odrăslească,
Voinicii să se umbrească.*

Și alte drăcării ce-i trăsneau în cap. Nebun era el să-și piardă viața din pricina lui mi-ți-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le, ca Davidică?

Eu, ca și Mirăuță, nu mă prea osteneam până-ntr-atâta, să mor învățând; că doar nu-mi plângeau copiii acasă, nici dădusem catihetului cel poclon mare până pe-acolo. Pentru două mierțe de orz și două de ovăz, nu era să las copila popii de la Folticeni Vechi nemângăiată. Afară de aceasta, când mă uitam în oglindă, barbă și mustăți ca în palmă; și doar le și pârlam eu într-o privire și le ungeam în toată seara cu seu amestecat cu muc de lumânare și alună arsă, dar degeaba muncă! Și-apoi, intrat în asemenea școală, mai numai barba și punga, bat-o pustia⁴, te făcea să calci a popă⁵! D-apoi, lui Trăsnea, săracul, ce-i pățea sufletul cu gramatica! Odată îmi zise el, plin de mâhnire:

— Ștefănescule (căci așa mă numeam la Folticeni), astăzi nu mai mergem la școală, că nu știu tabla și vreau să învăț pe mâine la gramatică. Mă rog ție, hai cu mine la câmp spre Folticeni Vechi; vom învăța împreună, sau câte unul, eu la gramatică și tu la ce-i vrea; apoi, mi-i asculta, să vedem, nu s-a prinde și de capul meu ceva? Las' că nici la cealalte nu prea pot învăța cu slova asta nouă, care-a ieșit, însă afurisita de gramatică îmi scoate peri albi⁶, trăsni-o-ar fi s-o trăsnească! Parcă ai ce face cu dânsa la

¹ Umbla haimana.

² Teacă, teci – înveliș, toc, apărătoare.

³ Cosor, cosoare – cuțit scurt, cu vârful încovoiat, folosit în viticultură și în pomicultură.

⁴ Se întrebuințează adesea ca exclamații de uimire sau de admirație.

⁵ A arăta aptitudini de seriozitate, a inspira încredere.

⁶ A scoate (cuiva) peri albi – a pricinui mari neazuri, a sâcâi mereu.

Acul și barosul¹

Acul:

— Moșule, de ce ești zurbagiu²? Te sfădești neconținut cu soră-ta nicovala, țipați și faceți larmă³, de-mi țiuie urechile⁴. Eu lucrez toată ziua și nime nu-mi aude gura.

— Iaca, mă!... Da de unde-ai ieșit, Păcală?

— De unde-am ieșit, de unde n-am ieșit, eu îți spun că nu faci bine ceea ce faci.

— Na! Vorba 'ceea: „A ajuns oul mai cu minte decât găina”. Măi băiete, trebuie să știi că din sfădălia⁵ noastră ai ieșit. Și-apoi, tu ne cauți pricină?

— Mă rog, iertați-mă! Că dacă n-ar fi fost focul, foile, plevura⁶ și omul care să vă facă să vă deie nume, ați fi rămas mult și bine în fundul pământului, ruginite ca vai de voi.

— Măsură-ți vorbele, băiete! Auzi, soră nicovală, cum ne râde acușorul?

— Aud, dar n-am gură să-i răspund; și văd, dar trebuie să rabd.

— Vorba 'ceea, soro: „Șede hârbu-n cale și râde de oale”. Măi, pușchiule⁷! Ia să vedem, ce ai făcut tu mai mult decât noi?

— Ce am făcut și ce fac, îndată ți-oi spune. Ca să nu lungesc vorba, hainele bărbătești și femeiești, din creștet până în tălpi, și alte nenumărate lucruri frumoase și scumpe, fără de mine nu se pot face. Mergi la croitor, intră în bordei, suie-te în palat, ai să mă găsești. Fetele mă pun în cutiuțe aurite, mă înfing în perinuțe de mătasă și îngrijesc de mine ca de un mare lucru.

— Da' în stogul⁸ de fân nu vrei să te puie, mititelule?

— Nici în stogul de fân, dar nici trântit într-un ungher al fierăriei, ca tine. Ia spune-mi: te mai ie cineva în mână decât fierarul?

¹ Povestire publicată prima oară în *Învățătorul copiilor...*, ed. a III-a, Iași, 1874.

² Certăreț, arțăgos.

³ Zgomot mare.

⁴ A avea impresia de vâjâială în urechi.

⁵ Discuție aprinsă.

⁶ Pleavă.

⁷ Ștregar.

⁸ Grămadă, movilă.

